

Історико-політичні проблеми сучасного світу:
Збірник наукових статей. – Чернівці:
Чернівецький національний університет,
2017. – Т. 35-36. – С. 229-235

Modern Historical and Political Issues:
Journal in Historical & Political Sciences. – Chernivtsi:
Chernivtsi National University,
2017. – Volume. 35-36. – pp. 229-235

УДК: 321.01:323.172

© Галина Кузуб¹

Поняття децентралізації влади у політичній науці та підходи її методологічного дослідження

У статті простежено історичну генезу ідеї децентралізації влади та її взаємозв'язок з розвитком вчень про ідеальний державний устрій, громадянське суспільство та муніципальні органи влади. Співвіднесено ідеї децентралізації влади з трактуванням влади у рамках класичної та некласичної філософії. Підкреслено внесок у розвиток теорії децентралізації влади Ж. Бодена, Й. Альтузіуса, Дж. Локка, Ж.Ж. Руссо та Ш. Монтеск'є, Р. Оуена, Ш. Фур'є, Дж. Ст. Міля, Т. Джеферсона, А. де Токвіля та М. Драгоманова. Зауважено про результативність досліджень децентралізації влади у рамках методологій, сформованих у ХХ-ХХІ ст. У підсумку здійснено огляд сучасних конкретизацій поняття децентралізації і звернено увагу на негативну тенденцію його спрощення.

Ключові слова

Децентралізація влади, деконцентрація влади, адміністративна та політична децентралізація, класична і некласична філософія, структурно-функціональна методологія, символічний інтеракціонізм, конструктивізм.

Concept of Power Decentralization in Political Science and Approaches to its Methodological Study

The problem of power decentralization is up to date in a modern political science. We can trace its historical genesis first in European and further in the USA political ideas. Decentralization of power was considered along with the study of a perfect state system, civil society and local self-government. It is argued that the major part of successful process of power decentralization in the Western Europe was due to the idea nature for their political culture.

The article attempts to retrace the history of the idea of power decentralization. As a background of the investigations of such thinkers as J. Bodin, J. Althusius, J. Locke, J.-J. Rousseau, C.-L. Montesquieu, R. Owen, C. Fourier, J. S. Mill, T. Jefferson, A. de Tocqueville and M. Dragomanov were thoroughly investigated. The paper also considers the modern definitions of power decentralization. Likewise the value of structural functionalism, symbolic interactionism and constructivism are argued in terms of further surveys of power decentralization.

To conclude, the author opines that civil servants training, their theoretical teaching and moral education have to become the main objectives in perspective investigations. Furthermore, the success of power decentralization depends not only on devoting authority by central government, but also on capacity of its implementation by deputies on the local level.

Keywords

Decentralization of power, deconcentration of power, administrative and political decentralization, classical and non-classical philosophy, structural functionalism, symbolic interactionism, constructivism.

Постановка наукової проблеми. Децентралізація влади є однією з тенденцій у політичному процесі більшості держав світу. Її теоретичні першооснови та фактичне втілення відбулись на території європейського континенту, після чого ці ідеї стали органічною частиною політичної культури і практики державного управління у Сполучених Штатах Америки. На сьогодні можна говорити про залучення ідеї децентралізації до практики державного управління та при здійс-

¹ Аспірантка кафедри політології та державного управління, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна, E-mail: galinakuzub@gmail.com

снені адміністративно-територіальних реформ у всьому світі. Специфіка та складність проведення таких змін у відсутності універсального рецепту децентралізації і необхідності врахування історичних, економічних, культурних та інших чинників. У зв'язку з цим більшість досліджень децентралізації зводяться до застосування методу case study, а теоретичне опрацювання генези ідеї децентралізації влади залишається незадовільним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Багатоаспектність теми децентралізації влади зумовлює необхідність її розгляду з точки зору різних наук. Популярними є наукові розвідки у галузі політичних наук і державного управління, правознавстві та економіці. Вітчизняна розробка проблеми децентралізації включає праці таких науковців: В. Авер'янов, В. Борденюк, О. Бориславська, М. Будник, І. Грицяк, Л. Івлєєва, В. Кампо, А. Коваленко, О. Козич, Р. Колишко, А. Колодій, М. Корявець, К. Линьов, А. Матвієнко, В. Мельниченко, Н. Мельтюхова, О. Петренко, О. Прієшкіна, Р. Сметанін, А. Ткачук, І. Цурканова, Б. Шевчук та інших.

Мета та завдання. Метою дослідження є пошук теоретичних витоків децентралізації влади та методологій її аналізу в рамках політичної науки. Для досягнення цієї мети нами було визначено наступні завдання: 1) дослідження витоку ідеї децентралізації влади в західноєвропейській політичній думці; 2) розкриття взаємозв'язку ідеї децентралізації влади і поглядів політичних мислителів на ідеальний державний устрій, громадянське суспільство та органи місцевого самоврядування; 3) окреслення методологічних підходів, які можуть бути продуктивними у дослідженні проблеми децентралізації влади; 4) виокремлення особливостей та недоліків сучасних тлумачень поняття децентралізації влади. З огляду на сформульовану мету та завдання проведене дослідження опиралось на історичний та порівняльний (крос-темпоральний) методи.

Здійснюючи дослідження ми керувались висунутою **гіпотезою** про те, що концептуальне оформлення поняття децентралізації влади відбулось набагато раніше, ніж закріплення його лексичного значення. Для аналізу децентралізації влади в історичному розрізі необхідним є звернення до історії ідей ідеального державного устрою, громадянського суспільства і статусу муніципальних органів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Генезу ідеї децентралізації як побічну тему можна прослідковувати у багатьох політичних концепціях Нового та Новітнього часу. Поняття децентралізації влади формулювалось у вченнях про форми держави, громадянське суспільство та місцеве самоврядування. Але з практичної точки зору вивчення цього процесу та його послідовну реалізацію на європейському континенті розпочали лише після Другої Світової війни. Успішність застосування ідеї децентралізації влади при реформуванні адміністративно-територіального устрою та функціонуванні органів місцевого самоврядування спровокували її активне поширення в усіх куточках світу. Але, варто зауважити, що основною запорукою цього успіху стала політична культура та традиції країн Західної Європи, а згодом США, де Магдебурзьке право і ремісничі цехи доби Середньовіччя заклали органічну основу для прийняття ідеї децентралізації влади.

Появу концепції децентралізації влади сучасні дослідники пов'язують з іменами Ж. Бодена та Й. Альтузіуса. Якщо перший філософ створив вчення про суверенітет держави та почав розглядати владу як ланку, що зв'язує індивід та державу, яку втілює правитель; то другий філософ створив перше цілісне уявлення про федерацію, в якій децентралізація влади неминуча. Уявлення Й. Альтузіуса про вільне формування громад та побудова ними договірних відносин у межах цілої держави, включно з висловленими ідеями субсидіарності, стали теоретичною основою для подальших договірних концепцій.

Праці Т. Гоббса, Дж. Локка, Ш. Монтеск'є, а також І. Канта та Г.В.Ф. Гегеля являють собою класичну концепцію влади. У працях представників німецької класичної філософії, незважаючи на високий рівень інтересу до громадянського суспільства та природних прав людей, держава все ще домінувала над самоорганізацією населення. А для дослідження витоків ідеї децентралізації важливе значення мають теорії горизонтального поділу влади, представлені Дж. Локком, Ж.Ж. Руссо та Ш. Монтеск'є, адже вони були теоретичною основою для виділення у майбутньому вертикального поділу влади (на центральний та місцевий рівень).

Ідея децентралізації також знайшла відображення у проектах соціалістичного суспільства, розроблених окремими представниками утопічного соціалізму. Якщо А. Сен-Сімон, Е. Кабе та В. Вейтлінг для реалізації соціалістичного устрою вважали необхідною сильну централізовану

владу, то Р. Оуен і Ш. Фур'є підкреслювали необхідність невеликих, децентралізованих комун, що співпрацюватимуть.

Незважаючи на те, що ідеї утопічних соціалістів були теорією, а окремі спроби їх реалізації зазнали невдачі, видатний британський філософ Дж.Ст. Міль вчення Р. Оуена та Ш. Фур'є сприймав досить серйозно. На його думку, висловлена ними ідея децентралізації соціалізму, що застосовуватиметься до невеликих територіальних одиниць та поширюватиметься лише за рахунок їх розмноження, може стати підґрунтям успіху соціалізму у широкому масштабі². У свою чергу Дж.Ст. Міль підкреслював значення децентралізації для розвитку громадянських чеснот: по-перше, стверджував, що вона призведе до почуття громадянської відповідальності³; а, по-друге, розглядав децентралізацію як спосіб розширення можливостей для політичної участі громадян та «школу політичної спроможності та загальної інтелектуальності»⁴.

Розкривав у своїх творах виховну функцію децентралізації також 3-ій президент США Т. Джеферсон, який часто у власних посланнях використовував вислів: «Я вірю, що уряд стає сильнішим, коли кожна людина відчуває себе його частиною»⁵. Окрім того, цей політик стверджував, що: «Коли кожен чоловік буде причетним до розвитку свого приходу-республіки, або вищого рівня територіального устрою, а відчуття, що він є учасником урядових справ буде не одноденне під час виборів, а кожного дня; коли не буде чоловіка у державі, який би не був членом однієї з її рад, великої чи малої, тоді він скоріше дозволить вирвати серце з власного тіла, аніж його влада буде видерта від нього Цезаром чи Бонапартом»⁶.

Автор фундаментального дослідження політичної системи США «Демократія в Америці» А. де Токвіль одним з перших почав використовувати формулювання «децентралізація влади», яке саме почало циркулювати у науковому дискурсі після Великої Французької революції. Він зауважив стосовно цієї події: «Французька революція почалася з поштовху до децентралізації [...] але стала, зрештою – розширеною централізацією»⁷. Окрім цього А. де Токвіль висунув сучасне трактування громадянського суспільства як асоціації громадян та обґрунтував необхідність інституціоналізації муніципальних органів влади. Ідея останньої була зумовлена загрозою «тиранії більшості» для демократії, яку досліднику вдалось передбачити ще в середині XIX ст.⁸.

Також варто згадати роль вітчизняних політичних мислителів у розвитку поняття децентралізації влади. Б. Дем'яненко зауважує, що, незважаючи на проблеми українського національного державотворення на початку XX ст., у цей час остаточно сформувались різні напрями політичної думки, а період був плідним у розвитку вітчизняної кратології⁹. На нашу думку, ключовою постаттю з точки зору висвітлення поняття децентралізації влади був М. Драгоманов.

Прихильник громад та утворення федерації на принципах децентралізації М. Драгоманов виступав за еволюційну розбудову соціалістичної держави. Дослідник його творчості А. Круглашов підкреслює, що «ступінь централізації держав слугувала Драгоманову свого роду критерієм оцінки політичного режиму, показником змін в історії людства, засобом оцінки прогресивності нових політичних установ та ідей, на яких вони були збудовані. Він був схильний

² Skorupski, J. (1998). *The Cambridge Companion to Mill*, Cambridge University Press, Cambridge, New York, 608 p., P. 391.

³ Mill, J. S. (1991). "Considerations on Representative Government" In J. Gray (ed.), *John Stuart Mill: On Liberty and Other Essays*, Oxford, New York, 632 p., P. 255.

⁴ Mill, J. S. (1991). "Considerations on Representative Government" In J. Gray (ed.), *John Stuart Mill: On Liberty and Other Essays*, Oxford, New York, 632 p., P. 417.

⁵ Newbold, S. P. (2010). *All But Forgotten: Thomas Jefferson and the Development of Public Administration*, Sunny press, New York, 147 p., P. 12.

⁶ Appleby, J. & Ball, T. (Eds.) (1999). *Political Writings by Thomas Jefferson*, Cambridge University Press, Cambridge, 216 p., P. 205.

⁷ Schmidt, V.A. (2007). *Democratizing France: The Political and Administrative History of Decentralization* (Reissue edition), Cambridge University Press, Cambridge, 420 p., P. 10.

⁸ Остроумов, С.В. (2017). *История идеи гражданского общества в англо-американской либеральной политической традиции*, Litres, Москва, 240 с., С. 38.

⁹ Дем'яненко, Б. (2013). "Розвиток вітчизняних кратологічних знань: історична ретроспектива", *Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди"*. Педагогіка. Психологія. Філософія, Вип. 28 (2), С. 503-512, С. 507.

розцінювати можливості досягнення та зміцнення політичної сводоби на шляхах послідовної демократизації державного устрою, децентралізації державного управління, перерозподілу суверенітету між державним центром і регіонами та самоврядними територіально-адміністративними одиницями на користь саме останніх»¹⁰.

Продовжуючи короткий екскурс в історію поглядів на політичну владу та розвиток ідеї децентралізації варто зауважити, що в кін. XIX – поч. XX ст. під впливом формування неklasичної філософії відбулась зміна у поглядах на політичну владу. Відтепер у центрі уваги дослідників були психологічні та суб'єктивні аспекти здійснення влади. До теорій влади, які виникли в той час, належать: біологічна, з позиції соціальної конфліктології, біхевіоралістська, психоаналітичний і неофрейдистський підхід, міфологічна, функціоналістська, інтеракціоналістська, комунікативістська та з позицій постструктуралізму і постмодернізму.

У дослідженні децентралізації влади велику роль відіграє структурно-функціональний підхід, заснований Т. Парсонсом. Політолог, вивчаючи соціальну систему суспільства, визначив владу як відносини нерівноправних суб'єктів, діяльність яких визначається соціальними ролями. У рамках соціальної системи влада фіксує нерівноправність статусів учасників політичного процесу, проте не є суто персоніфікованою, а ґрунтується на анонімних колективних силах (наприклад, громадська думка). Для сучасних досліджень процесу децентралізації структурно-функціональний підхід забезпечує цілісне розуміння суті публічної влади, реалізації процесу децентралізації та його вплив на різні сфери суспільного життя.

Символічний інтеракціонізм як методологія виник в 20-ті роки XX ст. у Чиказькій школі, а його засновником був Дж. Мід. Ця теорія зосереджена на аналізі символічних аспектів соціальних взаємодій, проте не є стрункою за своєю структурою, а лише об'єднує дослідників за їх баченням соціального процесу. Типовою є думка про те, що символічний інтеракціонізм зосереджений лише на мікрорівні соціальної взаємодії, проте це не зовсім так. У рамках цієї методології дослідження влади розглядається як фундаментальна проблема. Один з представників Д. Ронг сформулював концепцію влади як форми асиметричної взаємодії, що змінюється відповідно до зон впливу. У контексті децентралізації влади це означає розподіл сфер компетенцій між різними рівнями влади для забезпечення її загальної ефективності.

Конструктивізм як методологія не сформував окремої концепції влади, проте, будучи способом концептуального аналізу, є послідовним у розумінні цього феномену. Він полягає не стільки у самому значенні поняття, а в тому, що воно набуває під час комунікації. Методологія конструктивізму важлива для дослідження, оскільки вона вказує на сфери, де політичні дії могли бути різними¹¹.

Сучасне поняття децентралізації влади залишається досить широким та включає погляди на особливості адміністративно-територіального устрою держави, повноваження органів державної влади і місцевого самоврядування, а також на фіскальну політику держави. У широкому сенсі децентралізацію влади визначає вітчизняний дослідник К. Линьов: як процес передачі відповідальності за планування та реалізацію ресурсного забезпечення, розподілу й інших компонентів соціального управління від центральних органів державної влади до регіональних, місцевих органів державної виконавчої влади, органів місцевого самоврядування¹².

Наведене поняття включає у себе два різні аспекти взаємовідносин між горизонтальними рівнями влади: децентралізацію та деконцентрацію. У такому розгляді проблеми децентралізацію визначають як не одноразову передачу владних повноважень від органів державної влади до органів місцевого самоврядування, а як комплексний процес, що включає у себе такі елементи як питання спроможності органів публічної влади, визначення обсягу повноважень, механізму взаємодії між органами державної влади та місцевого самоврядування та адміністративно-територіальну реформу¹³. Щодо деконцентрації – це незначна передача повноважень. Вона

¹⁰ Круглашов, А. (2000). *Драма інтелектуала: політичні ідеї Михайла Драгоманова*, Прут, Чернівці, 488 с., С. 380.

¹¹ Guzzini, S. (2005). "The Concept of Power: A Constructivist Analysis", *Millennium: Journal of International Studies*, Vol. 33, No. 3, pp. 495-521, P. 508.

¹² Линьов, К.О. (2004). *Централізація, децентралізація та нелінійність у державному управлінні* (Автореф. дис. канд. наук з держ. упр.), Київ, 20 с., С. 7

¹³ Матвієнко, А.С. (2010). *Політико - правові засади децентралізації влади в контексті адміністративної реформи в Україні* (Автореф. дис. канд. політ. наук), Київ, 22 с., С. 3

включає передачу повноважень для прийняття рішень щодо специфічних питань, фінансових чи управлінських функцій на різні рівні влади під юрисдикцією центральної влади у горизонтальній адміністративній системі¹⁴.

Варто пам'ятати, що для ефективного виконання функцій держави центральна влада змушена передавати частину повноважень на нижчий рівень, тому на практиці більшість держав світу є децентралізованими. Американський дослідник децентралізації Д. Трейсман у книзі «Структура уряду: Переосмислення політичної децентралізації» розділив поняття адміністративної та політичної децентралізації¹⁵:

- адміністративна децентралізація, яка існує у більшості централізованих держав, окрім невеликих за розміром (наприклад, Монако), передбачає, що як мінімум певний вид діяльності впроваджується не напряму центральним урядом, а місцевими чиновниками, яка обрані та підпорядковані центральному уряду;

- політичну децентралізацію дослідник розглядає у контексті децентралізації прийняття рішень (як мінімум один місцевий рівень уряду має виняткове право приймати рішення щонайменше з одного політичного питання), децентралізації призначення (урядові чиновники щонайменше одного місцевого рівня обираються місцевими мешканцями) та конституційної децентралізації (місцеві урядовці або їх представники володіють формальним правом брати участь у формуванні політичного курсу держави).

У розглянутих конкретизаціях поняття децентралізації спостерігається взаємозалежність. Деконцентрацію як слабку форму децентралізації цілком можливо співвіднести з поняттям адміністративної децентралізації.

Варто також зауважити, що надмірне спрощення поняття децентралізації влади є негативною тенденцією у сучасній політичній науці. Розгляд децентралізації як альтернативи централізації, або як реформи, що відбувається виключно у державному секторі, залишає поза увагою дослідника ефективність як централізації, так і децентралізації при вирішенні окремих питань, а також залученість у процес децентралізації усіх соціальних акторів.

Висновки. Таким чином, у дослідженні було коротко окреслено історичну генезу ідей децентралізації та сучасні методології її дослідження. Його результати підтвердили висунуту гіпотезу про те, що концептуальне оформлення поняття децентралізації влади відбулось набагато раніше, ніж закріплення його лексичного значення. Ідеї Ж. Бодена та Й. Альтузіуса, Дж. Локка, Ж.Ж. Руссо та Ш. Монтеск'є, Р. Оуена і Ш. Фур'є заклали філософське підґрунтя для поняття, світоглядне оформлення якого відбувалось у зв'язку з розвитком ідей про громадянське суспільство, ідеальний устрій держави та статус органів місцевого самоврядування. В подальшому теоретично розвинули ідею децентралізації влади Дж. Ст. Міль, А. де Токвіль, Т. Джеферсон, а у вітчизняній політичній науці М. Драгоманов. Автором підкреслено органічність ідей децентралізації для західноєвропейських держав та США, де історичні, соціально-культурні та економічні фактори сприяли успіху проведених реформ.

Аналізуючи методологічні підходи до дослідження децентралізації влади ми зосередились на таких, що здатні продемонструвати свою ефективність, а саме – структурному функціоналізмі, символічному інтеракціонізмі та конструктивізмі. Хоча було згадано про метод case study у постановці проблеми дослідження, ми його не уточнювали, адже такі методології як case study чи неоінституціональна вже давно зайняли своє чільне місце у дослідженні проблеми децентралізації влади.

У дослідженні також було конкретизовано сучасне розуміння децентралізації влади у різних її ступенях: децентралізації та деконцентрації влади; адміністративної і політичної децентралізації. Наголошено на негативній тенденції спрощення поняття децентралізації влади у науковому дискурсі та суспільно-політичному житті. На нашу думку, певною мірою її може вирішити звернення до теоретичних витоків ідеї.

¹⁴ Altmann, J., Cariño, L., Flaman, R., Kulessa, M. & Schulz, I. (1999). "The UNDP role in decentralization and local governance: A joint UNDP-government of Germany evaluation", available at: http://web.undp.org/evaluation/documents/decentralization_final_report.pdf (дата перегляду: 11 листопада 2017 р.)

¹⁵ Treisman, D. (2007). *The Architecture of Government: Rethinking political decentralization*, Cambridge University Press, New York, 332 p., P. 28.

Насамкінець варто акцентувати увагу на сучасному статусі ідей децентралізації у політичній науці та свідомості громадян. Оголошення децентралізації як ключового чинника політичного і соціального розвитку держави залишає поза увагою професійний та моральний аспект. Передача центральним урядом більших чи менших повноважень не дасть очікуваного ефекту, якщо місцеві чиновники та депутати не зможуть їх належним чином реалізувати. З цієї причини покращення підготовки публічних службовців в Україні ми вважаємо найбільш важливими дослідженнями у перспективі.

Список джерел

1. Дем'яненко, Б. (2013). "Розвиток вітчизняних кратологічних знань: історична ретроспектива", *Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди". Педагогіка. Психологія. Філософія*, Вип. 28 (2), С. 503-512.
2. Круглашов, А. (2000). *Драма інтелектуала: політичні ідеї Михайла Драгоманова*, Прут, Чернівці, 488 с.
3. Линьов, К.О. (2004). *Централізація, децентралізація та нелінійність у державному управлінні* (Автореф. дис. канд. наук з держ. упр.), Київ, 20 с.
4. Матвієнко, А.С. (2010). *Політико - правові засади децентралізації влади в контексті адміністративної реформи в Україні* (Автореф. дис. канд. політ. наук), Київ, 22 с.
5. Остроумов, С.В. (2017). *История идеи гражданского общества в англо-американской либеральной политической традиции*, Litres, Москва, 240 с.
6. Altmann, J., Cariño, L., Flaman, R., Kulesa, M. & Schulz, I. (1999). "The UNDP role in decentralization and local governance: A joint UNDP-government of Germany evaluation", available at: http://web.undp.org/evaluation/documents/decentralization_final_report.pdf (дата перегляду: 11 листопада 2017 р.)
7. Appleby, J. & Ball, T. (Eds.) (1999). *Political Writings by Thomas Jefferson*, Cambridge University Press, Cambridge, 216 p.
8. Guzzini, S. (2005). "The Concept of Power: A Constructivist Analysis", *Millennium: Journal of International Studies*, Vol. 33, No. 3, pp. 495-521.
9. Mill, J.S. (1991). "Considerations on Representative Government" In J. Gray (ed.), *John Stuart Mill: On Liberty and Other Essays*, Oxford, New York, 632 p.
10. Newbold, S.P. (2010). *All But Forgotten: Thomas Jefferson and the Development of Public Administration*, Sunny press, New York, 147 p.
11. Schmidt, V.A. (2007). *Democratizing France: The Political and Administrative History of Decentralization* (Reissue edition), Cambridge University Press, Cambridge, 420 p.
12. Skorupski, J. (1998). *The Cambridge Companion to Mill*, Cambridge University Press, Cambridge, New York, 608 p.
13. Treisman, D. (2007). *The Architecture of Government: Rethinking political decentralization*, Cambridge University Press, New York, 332 p.

References

1. Demianenko, B. (2013). "Rozvytok vitchyznianskykh kratolohichnykh znan: istorychna retrospektyva", *Humanitarnyi visnyk Derzhavnoho vyshchoho navchalnoho zakladu "Pereiaslav-Khmelnytskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni H. S. Skovorody"*. Pedahohika. Psykholohiia. Filosofiia, Vyp. 28 (2), С. 503-512.
2. Kruhlahov, A. (2000). *Drama intelektualna: politychni ideii Mykhaila Drahomanova*, Pрут, Chernivtsi, 488 s.
3. Lynov, K.O. (2004). *Tsentralizatsiia, detsentralizatsiia ta neliniinist u derzhavnomu upravlinni* (Avtoref. dys. kand. nauk z derzh. upr.), Kyiv, 20 s.
4. Matviienko, A.S. (2010). *Polityko - pravovi zasady detsentralizatsii vlady v konteksti administratyvnoi reformy v Ukraini* (Avtoref. dys. kand. polit. nauk), Kyiv, 22 s.
5. Ostroumov, S.V. (2017). *Istoriia idei grazhdanskogo obshhestva v anglo-amerikanskoj liberal'noj politicheskoi tradicii*, Litres, Moskva, 240 s.
6. Altmann, J., Cariño, L., Flaman, R., Kulesa, M. & Schulz, I. (1999), "The UNDP role in decentralization and local governance: A joint UNDP-government of Germany evaluation", available

at: http://web.undp.org/evaluation/documents/decentralization_final_report.pdf (дата перегляду: 11 листопада 2017 р.)

7. Appleby, J. & Ball, T. (Eds.) (1999), *Political Writings by Thomas Jefferson*, Cambridge University Press, Cambridge, 216 p.

8. Guzzini, S. (2005). "The Concept of Power: A Constructivist Analysis", *Millennium: Journal of International Studies*, Vol. 33, No. 3, pp. 495-521.

9. Mill, J.S. (1991). "Considerations on Representative Government" In J. Gray (ed.), *John Stuart Mill: On Liberty and Other Essays*, Oxford, New York, 632 p.

10. Newbold, S.P. (2010). *All But Forgotten: Thomas Jefferson and the Development of Public Administration*, Sunny press, New York, 147 p.

11. Schmidt, V.A. (2007). *Democratizing France: The Political and Administrative History of Decentralization* (Reissue edition), Cambridge University Press, Cambridge, 420 p.

12. Skorupski, J. (1998). *The Cambridge Companion to Mill*, Cambridge University Press, Cambridge, New York, 608 p.

13. Treisman, D. (2007). *The Architecture of Government: Rethinking political decentralization*, Cambridge University Press, New York, 332 p.